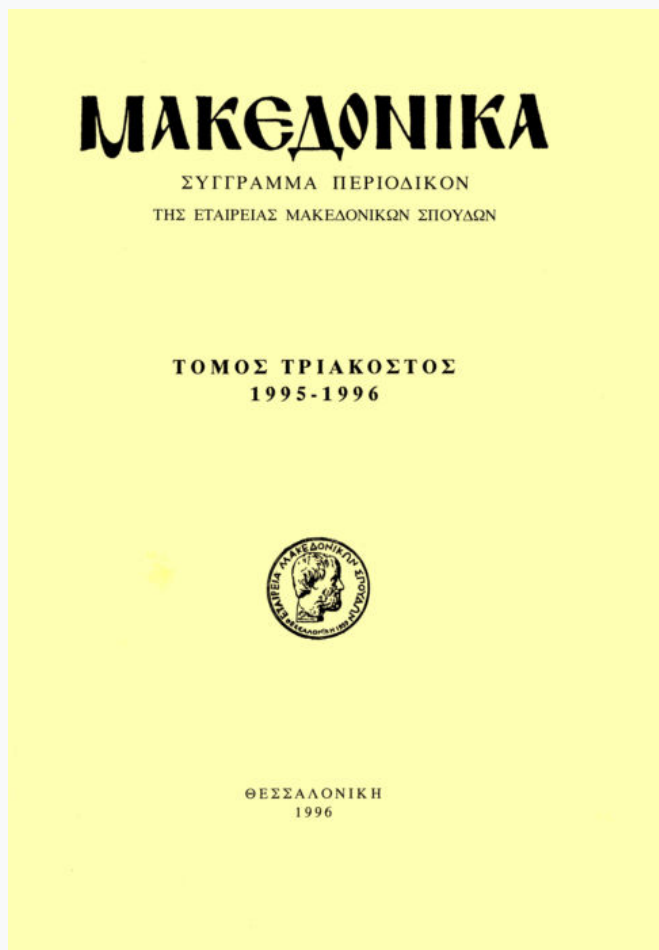

Μακεδονικά

Τόμ. 30, Αρ. 1 (1996)

Η αδελφότητα "Ο Ευαγγελισμός" στη Νιγρίτα

Ιωάννης Μπάκας

doi: [10.12681/makedonika.252](https://doi.org/10.12681/makedonika.252)

Copyright © 2014, Ιωάννης Μπάκας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπάκας Ι. (1996). Η αδελφότητα "Ο Ευαγγελισμός" στη Νιγρίτα. *Μακεδονικά*, 30(1), 339–342.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.252>

Κατά τό συνέδριο παρενέβη ὁ δημοσιογράφος κ. Φ. Γιαγκιόζης καί ἐπεσήμανε τή διαχρονικότητα τῆς Μακεδονίας σέ σύνδεση μέ τήν Χαλκιδική, ἀλλά καί τήν ποικιλία προβλημάτων πού θά ἀνακύψουν ἀπό τά κενά τῆς ἐνδιάμεσης συμφωνίας Ἑλλάδος-Σκοπίων.

Τό συνέδριο παρακολούθησε πλῆθος κόσμου ἀπό ὅλες τίς περιοχές τῆς Χαλκιδικῆς καί συμμετείχε μέ ἐρωτήσεις καί παρεμβάσεις. Οἱ συνέδριοι ξεναγήθηκαν σέ ἀρχαιολογικούς χώρους ἀπό τόν ἀρχαιολόγο κ. Ἰωακ. Παπάγγελο. Τήν γενική εὐθύνη τῆς ὁργανώσεως τοῦ Συνεδρίου εἶχε ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱστορικής καί Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Χαλκιδικῆς δικηγόρος κ. Β. Πάππας καί τά μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ «Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ» ΣΤΗ ΝΙΓΡΙΤΑ

Η εκπαιδευτική καί κοινωνική δραστηριότητα τῶν κατοίκων ἐνός τόπου, ἐκφραση τῆς ἐλευθερῆς βούλησής τους, ἀποτελεῖ τήν καλύτερη ἀπόδειξη τῆς ἐθνικότητάς τους. Τον τελευταῖο αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας πλᾶι στήν Ἐκκλησία καί τίς τοπικές κοινωνικές ἀρχές προστέθηκε ἕνας νέος παράγοντας στή φροντίδα τῆς ἐκπαίδευσής με τή μορφή συλλόγων καί σωματείων, προμηνύοντας μία νέα πνευματική ἀναγέννηση τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους¹. Ὅπως σέ ὅλες σχεδόν τίς πόλεις τῆς Ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας με ἐλληνικό πληθυσμό, ἀλλά καί σέ ἀρκετά μικρότερα σέ πληθυσμό χωριά καί κομποπόλεις, ὅπως στή γειτονική τῆς Νιγρίτας Μπέροβα (σημ. Βερτίσκος Θεσ/νίκης)², ὑπῆρχαν καί δρούσαν διάφοροι σύλλογοι με φιλεκπαιδευτικό καί φιλανθρωπικό χαρακτήρα, πον παράλληλα δραστηριοποιούνταν καί ἐθνικά ἐξυπηρετώντας τά συμφέροντα τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ.

Οἱ σύλλογοι τῆς Νιγρίτας κατά τήν Τουρκοκρατία ἀποτελοῦσαν ὡς πρόσφατα ἕνα ἄγνωστο κεφάλαιο τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς ἱστορικής αὐτῆς κομποπόλης. Στήν κατάσταση τῶν σωματείων τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης πον δημοσιεύτηκε στο Μακεδονικό Ἡμερολόγιο τοῦ 1909 δὲν ἀναφέρεται κανένας σύλλογος, σωματεῖο ἢ ἀδελφότητα στή Νιγρίτα³.

Η ἀρχή γιὰ τή γνώση τῆς μέχρι τώρα σκοτεινῆς αὐτῆς πτυχῆς τῆς ἱστορίας καί δραστηριότητάς τῆς Νιγρίτας, στίς ἀρχές κυρίως τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ἐγίνε με τήν ἀνακάλυψη ἀπό τόν Γιώργο Καφταντζή στο ἀρχεῖο τοῦ Νιγριτινοῦ δασκάλου Δημητρίου Λαμάνη, τμήματος τοῦ καταστατικοῦ τοῦ συλλόγου «Ἀρετῇ» τῆς Νιγρίτας καί Σύρπας, δημιούργημα τῆς πνευματικῆς ἐνώσεως τῶν δύο κοινοτήτων στίς τελευταῖες χρόνιες τῆς Τουρκοκρατίας⁴.

1. Στέφανος Παπαδόπουλος, *Εκπαιδευτική καί κοινωνική δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατά τόν τελευταῖο αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας*, Θεσσαλονίκη 1970, σσ. 11, 13.

2. Ἀθανάσιος Ἀγγελόπουλος, «Φιλεκπαιδευτικοί καί Φιλανθρωπικοί σύλλογοι ἐν Μακεδονία κατά τά τελευταῖα ἐτή τῆς Τουρκοκρατίας», *Μακεδονικά* 11 (1971) 347, 348.

3. Ἀνώνυμου, «Σωματεῖα καί συντεχνίες ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης», *Μακεδονικό Ἡμερολόγιο Παμμακεδονικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν*, 1909, σσ. 314-317.

4. Γεώργιος Καφταντζής, «Το Σωματεῖο «Ἡ Ἀρετῇ» στίς χρόνιες τῆς Τουρκοκρατίας», *Πρακτικά Ἐπιστημονικοῦ Συμποσίου, Νιγρίτα 1995*, σσ. 151, 152

Στην ιστορία όμως της Νιγρίτας η «Αρετή» δεν ήταν το μοναδικό σωματείο. Σε έγγραφο από το αρχείο της οικογένειας Σαμαρά, το οποίο ευγενώς έθεσε στη διάθεσή μου η κάτοχός του κυρία Βάσω Κανιούρα, υπάρχουν δύο έντυπες αποδείξεις με την σφραγίδα του αγνώστου συλλόγου της Νιγρίτας «Ο Ευαγγελισμός». Καμία αναφορά δεν υπήρχε ως σήμερα για την ύπαρξη του παραπάνω συλλόγου, του οποίου το καταστατικό καθώς και ο σκοπός της ίδρυσής του μας είναι τελείως άγνωστα.

Οι σφραγίδες είναι στρογγυλού σχήματος φέροντος πέραξ με κεφαλαία γράμματα την επιγραφή «ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ» και στη μέση την εικόνα του Ευαγγελισμού. Στο κάτω μέρος της εικόνας, σε συνέχεια της επιγραφής, υπάρχει η χρονολόγηση και ο τόπος ίδρυσης της αδελφότητας «ΕΝ ΝΙΓΡΙΤΗ 1902», επίσης με κεφαλαία γράμματα ανάμεσα σε δύο αστεράκια.

Από τον επίσημο τίτλο της αδελφότητας αντιλαμβάνεται κανείς ότι πρόκειται περί σωματείου με εκπαιδευτικό χαρακτήρα και στόχο την πνευματική και πολιτιστική αναβάθμιση της πόλης.

Δεν γνωρίζουμε με ακρίβεια ποιο από τα δύο σωματεία η «Αρετή» ή ο «Ευαγγελισμός» προηγήθηκε χρονικά στην ίδρυση του, γιατί δυστυχώς το αρχείο Δαμάνη δεν μας διασώζει το ακριβές έτος ίδρυσης της «ΑΡΕΤΗΣ», της οποίας η σφραγίδα «ΜΟΥΣΙΚΟΓΥΜΝΑΣΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΑΡΕΤΗ, ΝΙΓΡΙΤΗ - ΣΥΡΠΑ» είναι χωρίς χρονολογία⁵. Εν τούτοις, όμως, η σφραγίδα του συλλόγου «ΑΡΕΤΗ» είναι αρκετή για να μας αποδείξει ότι ο σύλλογος αυτός έπεται χρονικά της αδελφότητας του Ευαγγελισμού, γιατί όπως δηλώνεται στη σφραγίδα του είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας των δύο γειτονικών κοινοτήτων της Νιγρίτας και της Σύρπας. Όταν δηλαδή, όπως κατέγραψε ο Δαμάνης «ο μέχρις άλλοτε πετροπόλεμος έπαυσε, τα δε άγρια εκείνα και αδιάλλακα μίση κατηνυδάσθησαν και ... πνεύμα αδελφότητος ήρξάτο να διαπνέει μεταξύ των νεωτέρων γενεών ...»⁶. Το πνεύμα αυτό της συνεργασίας, κυρίως μετά το σύνταγμα των Νεοτούρκων το 1908, έδωσε ελπίδες και ώθηση για πρόοδο και ανάπτυξη στον υπόδουλο Ελληνισμό. Στην περίπτωση της Νιγρίτας και της Σύρπας, πέρα από την ίδρυση του συλλόγου «Αρετή» που επέβαλε σύμφωνα με το δ' άρθρο του καταστατικού της την αδελφοποίηση, αλληλεγγύη και αλληλοβοήθεια των μελών του⁷, η συνεργασία και ενότητα των δύο ως τότε αντιμαχόμενων κοινοτήτων εκδηλώθηκε με την ενοποίηση των σχολείων και την έκδοση στον οικονομικό χώρο κοινού νομίσματος —είχε προηγηθεί της Νιγρίτας— με τα δηλωτικά Ν.Σ., δηλαδή Νιγρίτα, Σύρπα⁸.

Ο «Ευαγγελισμός» λοιπόν προηγήθηκε ως σωματείο της «Αρετής», γιατί είναι δημιουργημά μόνο της κοινότητας Νιγρίτας, χωρίς τη συμμετοχή και συνεργασία της Σύρπας, με την οποία ακόμη (1902) βρισκόταν σε διαμάχη.

Η αδελφότητα «Ο Ευαγγελισμός» είχε, όπως φαίνεται και από την επωνυμία του, ως επέτειο εορτής τη γιορτή του Ευαγγελισμού, στις 25 Μαρτίου. Η επιλογή της επωνυμίας αυτής δεν μπορεί να εξηγηθεί διαφορετικά —γιατί στη Νιγρίτα δεν υπήρχε ποτέ ναός του Ευαγγελισμού— παρά μόνο κάτω υπό την επίδραση ομολόγων σωμα-

5. Γεώργιος Καφαντίζης, *ό.π.*, σ. 153.

6. Δημήτριος Δαμάνης, «Νιγρίτα-Σύρπα», *Μακεδονικό Ημερολόγιο*, 1911, σ. 123.

7. Γεώργιος Καφαντίζης, *ό.π.*, σ. 152 (άρθρο δ').

8. Hans Wilski, *Countermarks on Ottoman coins*, Gütersloh-Germany 1995, σ. 132 και Νικόλαος Ρουδομτώφ, «Νομίσματα τοπικής κυκλοφορίας ή υποκατάστατα νομισμάτων», *Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου, Νιγρίτα 1995*, σ. 198. Ο Ρουδομτώφ το μεταφράζει σαν «Νιγρίτας Σύρπα», ενώ ο Wilski αναφέρει ότι τα Ν και Σ είναι τα αρχικά Νιγρίτας και Σύρπας, οπότε μπορεί να μεταφραστεί «Νιγρίτα-Σύρπα» που είναι και η πιθανότερη εξήγηση.

τείων, όπως αυτό της Καμενίκης Σερρών, με την ίδια επωνυμία «Ο Ευαγγελισμός»⁹. Κυρίως όμως η επιλογή της ονομασίας αυτής «Ο Ευαγγελισμός», που δεν είναι τυχαία, δόθηκε για να αποτελέσει ενθύμηση της εθνικής παλιγγενεσίας στον ελληνισμό της Νιγρίτας, αλλά, επίσης, και γιατί η γιορτή του Ευαγγελισμού είχε σχέση με τον εκπαιδευτικό και φιλόμουσο χαρακτήρα της αδελφότητας.

Οι δύο αποδείξεις του αρχείου Σαμαρά εκδόθηκαν στη Νιγρίτα στις 12 Φεβρουαρίου και στις 24 Ιουλίου του 1903 αντίστοιχα, και αποτελούν αποδείξεις εξόφλησης των ετών 1902 και 1903 για το δικαίωμα της Αρχιερατικής επιχορηγήσεως, η οποία για τα έτη αυτά ανερχόταν σε δώδεκα γρόσια. Η εισπράξη του δικαιώματος της αρχιερατικής χορηγείας γινόταν κατ' εντολή και στο όνομα του τότε Μητροπολίτου Σερρών Γρηγορίου (Ζερβουδάκη), ο οποίος τιμητικά θα κατείχε και τη θέση του επιτίμου προέδρου της αδελφότητας.

Τις αποδείξεις υπογράφει και σφραγίζει ο ταμίας της αδελφότητας, που κατά το 1903 ήταν ο Ιωάννης Σπυρίδης, πιθανότατα ο πρώτος ταμίας του σωματείου.

Οι ομοιότητες της σφραγίδας της αδελφότητας «Ο Ευαγγελισμός» της Νιγρίτας με αυτήν του συνωνύμου σωματείου της Καμενίκης Σερρών¹⁰, που προηγήθηκε χρονικά —ίδιος τύπος γραμμάτων και ίδια εικόνα του Ευαγγελισμού στη μέση— οδηγεί στο συμπέρασμα της άμεσης επίδρασης της πρώτης από τον δεύτερο και πιθανότατα μεγάλες ομοιότητες στο καταστατικό τους¹¹.

Η ίδρυση του σωματείου «Ο Ευαγγελισμός» στη Νιγρίτα το 1902 και της «Αρετής» λίγα χρόνια αργότερα, όπως επίσης και το «Αδελφάτο Ιωάννης ο Πρόδρομος» στο Αηδονοχώρι και το Χουμνικό το 1909¹² μας αποδεικνύουν την ενεργητικότητα του ελληνισμού της Νιγρίτας και της Βισαλτίας γενικότερα στην προσπάθειά του για ανάπτυξη, πρόοδο και εθνική δικαίωση με την αφύπνιση και δραστηριότητα του πληθυσμού της περιοχής.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΑΚΑΣ

9. Αθανάσιος Αγγελόπουλος, *ό.π.*, σσ. 348, 349.

10. Αθανάσιος Αγγελόπουλος, *ό.π.*, σ. 373.

11. Αθανάσιος Αγγελόπουλος, *ό.π.*, σσ. 367-374.

12. Ιωάννης Πατασιμεών, «Ο Βασίλειος Καραπέπερας και το αδελφάτον «Ιωάννης ο Πρόδρομος», *Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου, Νιγρίτα 1995*, σ. 182.

Κατὰ διαταγὴν τῆς Α. Π. τοῦ Μητροπολίτου Ἀγίου Σεργίου κ. κ. ΓΡΗ-
ΓΟΡΙΟΥ ἔλαβον παρὰ τοῦ κ. Γερσίου Σαμαρά τοῦ
δικαιώμα Ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως Γρ. δώδεκα (ἀρ. 12) πρὸς ἐξόφλησιν
τοῦ ἔτους 1903 καὶ εἰς ἐνδειξιν.

Ἐν Νιγρίτῃ τῇ 24 Ἰουλίου 1903

Ο ΤΑΜΙΑΣ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ

Κατὰ διαταγὴν τῆς Α. Π. τοῦ Μητροπολίτου Ἀγίου Σεργίου κ. κ. ΓΡΗ-
ΓΟΡΙΟΥ ἔλαβον παρὰ τοῦ κ. Γερσίου Σαμαρά τοῦ
δικαιώμα Ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως Γρ. δώδεκα (ἀρ. 12) πρὸς ἐξόφλησιν
τοῦ ἔτους 1902 καὶ εἰς ἐνδειξιν.

Ἐν Νιγρίτῃ τῇ 12 Φεβρουαρίου 1903

Ο ΤΑΜΙΑΣ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ

Γ. Σαμαρά

Οι δύο ἐντυπες αποδείξεις του σωματείου «Ο Εναγγελισμός» τῆς Νιγρίτας ἀπὸ το
αρχεῖο Γ. Σαμαρά.